

Merhaba. Ben Diyarbakır doğumluyum. Diyarbakır, Sur'da doğdum. 1964 yılında Sur'da Melik Ahmet'de bir tarihi evde doğdum. Benim babam da Diyarbakır doğumlu ama babamın babası Irak Kürdistanı'ndan göçmüşler bu tarafa. Ki zaten yani o dönemde sınır olmadığı için sürekli işte Van, Bitlis, Tatvan ve Zahor arasında sürekli gidiş gelişleri var. İşte hayvan ticareti yapılıyor falan. Sınırlar çizilince de ailenin (...) bu tarafta kalmış. Dedemler bu tarafta kalmış. Ve dedem daha o dönemde çok gençmiş. Sonra Diyarbakır'a göçmüş dedem. Benim annem de Erzurumlu. Erzurum, Horasan. Aile Horasanlı. Ama annem merkezde doğmuş. Babamla annem hiç birbirini görmeden evlenmişler. Böyle amcamın falan araya girmesiyle, işte görücü olmasıyla annem genç yaşta, on yedi yaşında Diyarbakır'a gelin geliyor. Hiç görmediği, bilmediği bir yere gelin geliyor. Benim babaannem de Erzurum Tekman'lı. Biraz böyle şey bir kadındı. Ne denir? Egemen bir kadındı. Çok dediğim dedik bir kadındı. Zor bir kadındı. Ama tabii onun da yaşamı çok zorluklarla geçtiği için belki yaşam onu çok sertleştirmişti. O da çünkü 93 Harbi'nde, o Rus İşgali'nde işte Erzurum'dan, ikiziyle beraber daha sekiz yaşında yürüyerek tabii buralara kadar, yani Diyarbakır'a kadar gelen, çok zorlu, mücadelecı, çocukluğundan itibaren mücadelecı bir yaşamı olan bir kadındı. Ve ben hep bunun böyle yaşadıklarının o sertleştirdiğini düşünürüm her zaman. Aile böyle. Sonra babam tabii Diyarbakır doğumlu, Sur'da yine Saraykapı tarafında. Bizde bütün çocuklar, son iki kardeşim hariç, hepimiz Sur doğumluyuz. Sonra işte bu 60'larda başlayan, 70'lerde devam eden ve Diyarbakır'a da yansıyan o, tırnak içinde modernleşme akımıyla beraber o kooperatifleşme, o yapı kooperatiflerinin artmasıyla Diyarbakır Sur dışına çıkışı. Sur dışında yeni mahallelerin kurulması. Ve bahçeli, işte tek katlı evlerin oluşmasıyla... Ay bizimkiler de işte önce Ofis tarafına sonra Şehitlik'te bir eve, bahçeli bir eve taşınıp, ben o Şehitlik'teki evde tabii ki büyüdüm. Böyle ama çok hoş bir çocukluğum oldu diye düşünüyorum. Babam Karayolları'nda işçiydi. Sendikacıydı aynı zamanda, sendikadaydı. Böyle sendikal mücadelelerin içindeydi. Annem ev kadını. Ve annem okumamıştı. Ama babam, dönemin de özelliği herhalde bilmiyorum. Çok aydınlık bir insandı. Böyle evde işte sendikal çalışmalarıyla ilgili evde toplanır, arkadaşlarıyla konuşurlardı. Bazen Kürt meselesi oturup konuşulurdu. İşte Mela Mistefa Barzani'ye mektupların yazıldığı falan böyle. Oradan kimlik, bende de dinleye dinleye çocukluk, o Kürt kimliği falan bilinci aşılınmış oldu. Böyle bir ailedeydik. Babam hakikaten okumamızı çok istedi, bütün çocukların. Biz altı kardeşiz. Üç kız, üç erkek. Çok istedi ve çok mücadele etti ama bir okuyan ben oldum. Üniversiteyi okuyan, ilk okuyan ben oldum. Çok istedi hakikaten. İşte çocuklukta, benim okuma alışkanlığımı da babamdan aldım. Biraz benim rol modelim, benim babam oldu sanıyorum. İşte daha ilkokuldayken mandolin kursuna gönderilmem, sürekli işte hadi kızım kitap oku, gel okuyacağız demesi falan. Böyle ciddi bir şekilde oku... okumayla haşır neşir olmamla birlikte, birtakım bilişsel uyanışlar da tabii ki babamla gelişti. Tabii o süreçte Diyarbakır'da olmak, 70'ler sonra 80'ler, 90'lar. Ben hep Diyarbakır'daydım. Sadece üniversiteyi... Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Arkeoloji okudum ben. Atatürk Üniversitesi, orada okumak için işte bir dört yıl ayrı oldum Ondan sonra dönüşümde hep Diyarbakır'da yaşadım. Diyarbakır'da çalıştım. Diyarbakır çalıştım aslında yani bir anlamda. Her anlamda. Tabii 70'li yılların sonu Diyarbakır'da olmak. İşte ortaokulların sonu, ortaokuldayken sonlara doğru siyasi mücadelelerin içine ucundan köşesinden katılmak. İşte boykotlar, büyük abilerin, ablaların şeyiyle boykotlara dahil olmak. Ben, bütün o

süreçleri hep yaşadık. Sonra lise yine öyle. Zaten lise, sanıyorum ikideydim, 12 Eylül, süreci bayağı, 12 Eylül oldu. Sonrasında işte üniversiteyi kazandım.

Erzurum'da iken, aslında ilk Erzurum'da, kadın olmanın zorluğunu, yaşamsal kısıtlamaları Erzurum'da hissettim açıkçası. Mesela yazın sıcak. Diyarbakır'da hayatımda şey, çorap giymeyen ben, Erzurum'da çorap giymek zorunda kalıyordum. Çünkü çok, hakikaten bir bağınaz ve özellikle de üniversiteli kadınlara yönelik çok ciddi bir, menfi bir şey vardı, Erzurum'da. Sürekli böyle çantamızda şeyler, sert şeyler taşırdık. Çünkü sürekli laf yer, ondan sonra taciz de bulunulurduk. Dolayısıyla kendimizi savunmak için çantamızda bir şeyler taşırdık böyle. Sürekli baskı altında hissederdik. İlk kez Erzurum'da bunu hissettim ben. Zordu hakikaten ama Erzurum her anlamda zordu. Diyarbakır'dan gitmiş biri olarak da zordu. Dolayısıyla böyle ciddi bir arkadaş dayanışmasıyla Erzurum'un üstesinden gelebilmiştik açıkçası. Böyle kızılı, erkekli on, on beş kişilik. Dünyaya aynı açıdan, benzer açılardan bakan genç insanlar olarak böyle ciddi bir dayanışmayla Erzurum'da varlık sürdürebildik. Okulumuzu tamamladık.

Sonra döndüm. Çalışmaya başladım. Tabii o süreç, 90'lar. İnsanların bütün o ağırlığı zordu yani, hakikaten zordu. Çok başka bir şeyle karşılaşmıştım. Nasıldı?... bir yandan da işte evde birtakım şeyler başlamıştı, babamla annemin arasında. Babamın baskısı çok artmıştı. Belki yaşı gereği bilmiyorum. Çok ciddi şeyler, sorunlar yaşamıştık. Hiç o güne kadar görmediğimiz şeylerdi babamdan. O kadar şiddetli bir şey başlamıştı ki, en son abimleri çağırdım. Boşanacaklar dedim. Ve anneme, çünkü annemle önce konuşmuştum. Annem istiyordu ama karar veremiyordu kadın. İstiyorsan dedim, boşanırsın. Abimleri çağırdım. Böyle gitmez dedim yani. Böyle, böyle gitmez. Çok kötü sonuçları olacak. Boşanacaklar dedim. Anne de istiyor dedim. İtiraz etmediler. Tamam dediler ama babam kabul etmiyordu. Böyle annemi resmen evden kaçırdık. Birtakım şeyler yaşadım falan böyle. Kadın elli yaşında boşandı. Sonra ben annemin bütün şeyini üstlendim. Böyle bir sürecim oldu. O süreçte tabii yeni de çalışma hayatına da yeni başlamışım. Bir yandan da bir evin sorumluluğunu üstlenmişim. Ama ciddi bir, çok zorlu dönemlerdi onlar tabii. Bir yandan ekonomik sorunlar, yeni bir ev kuruyoruz. Evden öyle bir çıkmışız ki hiçbir şey almadan çıkmışız. Sadece, maddi hiçbir şey istemedik. Sadece çıkmak, kurtulmak üzere çıktık. Dolayısıyla çok zor oldu. Ekonomik sorunlar bir yandan, 90'lar'ın Diyarbakır ortamı, bölgenin ortamı sıkıntıları, siyasi sıkıntıları bir yandan. Çok zorluydu 90'lar benim için hakikaten. Bütün, belki bütün o dönem Diyarbakır'da ya da bölgede yaşayan herkes için zordu. Bir de ama benim için tabii ki özel yaşamımda da birtakım zorluklar olmuştu. Ama aştık. Kurduk evimizi. Ayaklarımızın üzerinde durmayı başardık. Ben, bir kız kardeşim daha vardı ve annem. Üçümüz böyle ayrı bir hayat kurmuş olduk. Çünkü abimler ve diğer erkek kardeşim falan şeydeydiler. Bir kız kardeşim de evliydi zaten. Onlar şehir dışındaydılar. Diyarbakır'da biz böyle kendi hayatımızı kurmuş olduk. Sonrasında işte bir sürü böyle inişler çıkışlar. İş yaşantısında inişler çıkışlar. İşte, iş yaşantısında var olma mücadeleleri. Özellikle çalıştığım yer de biraz siyasi bir zemin üzerinde kurulu bir iş alanı olduğu için daha bir zorlanmıştım tabii. Ama geçti onlar da tabii. Bir yolunu buluyorduk yani. O mücadeleden. Ben hep neneme bağlarım bu olayı. Böyle kanlarımızda var inatlaşmak, inatla yapmak, neyi doğru biliyorsak yapmak. Doğru bildiğin şeyin üzerine ısrarla gitme alışkanlığı sanıyorum bizim kadın, ailenin kadınlarının hepsinde var. Bende de vardı herhalde. Böyle inadına bizim, biz inandığımız,

doğru bildiğimi Şeylerin zerine gitmeyi becerdik sanıyorum. Böylece kurduk hayatımızı. Geldik bugüne kadar.

Ondan sonra iş deđiŐtirdim. Kendi mesleğimdeki, mesleğimi yürütmek için başka bir alana geçtim. Tabii o dönemde ilk çalıştığım yer belediyeydi. Sonra Refah gelince oraya, ayrılmak istedim. Yneticiydim belediyede, istifa ettim. (...) Sonra bir yolunu bulup mesleğimden, mesleğimi yapabilmek üzere başka bir kuruma geçtim. Bir devlet kurumuna geçtim. Orada tabii çok daha farklı sorunlar vardı. Ama en azından mesleğimi yapıyordum. Çok daha mutluydum. Çok daha böyle isteyerek, tam da ilgilendiğim alanda çalıştığım için çok daha mutluydum. Sonra kaç yıl? Bir on sekiz yıl orada çalıştım. Ama tabii kentin kültürel değerlerinin korunması, mimari ve kültürel dokusunun korunması için çok ciddi çabalar sarf ettik. Çok ciddi mücadeleler verdik. En son böyle AKP dönemi ve sonrası cemaatin dönemi diyeceğim. Bu iŐler çok daha çetrefilli hale geldi. İŞte birtakım Şeyleri, kentin kültürel kimliğini değerlemeye dönük birtakım giriŐimleri karŐısında biz de mesleğin insan olarak hep karŐı çıktık. Kurumlarda da karŐı çıktık. Kurumlardaki yetkimizi, konumumuzu kullanarak ve bilimsel verileri de kullanarak karŐı çıktık. Bu karŐı ıkıŐlar tabii çok farklı bir Şekilde bana döndü. İŞte bu 2013'te srldm Kars'a. Çünkü (...) işte bir yerinde cami var, türbe var. Kazı yapın, türbeyi açığa çıkarın dediler. Kazdık kilise ıktı. E kilise raporu yazdık tabii. Kilise ıktı, kilise raporu yazdık. Çok ciddi kıyamet koptu. Böyle cemaatin internet gazetelerinde falan ismimiz verilerek, hedef gösterilerek bayağı bir saldırıya uğruyordum. Oyle ama yaptırmadık tabii. O dönem de ciddi işte konularda da mücadele vererek yaptırmamıŐtık. Sonrasında bir başka yerde, işte bir başka yapıyı yine cami yapmaya kalktılar. Değermen, değermandır bu işte yapamazsınız. Bu hafızayı yanılmaktır. Toplumsal hafızayı yanılmaktır. Bu doğru değerdir ve kültürel değerin kimliğine aykırı bir Şeydir falan. Buna karŐı çıkınca yine aynı Şey. Yine böyle karŐı karŐıya gelme durumu. Ciddi bir Şekilde en son. En son srldm tabii. Böyle st üste karŐı durmayla, Kars'a srldm. Ama ben de o dönemde Diyarbakır'da çok büyük bir, kentle ilgili çok büyük bir projeyi yrtyordum. Gitmedim Kars'a o nedenle. Bir de istemim dışında, özel hayatım değerştiriliyordu. Bunu kabul etmedim tabii. Ciddi böyle kargaŐalar oldu kentte. Ciddi, hakikaten sahiplenildim o dönemde. Ve kurumun da baŐındaydım, o süreçte srldğm zaman. Mahkemeler falan olunca gitmedim tabii Kars'a. Ama bir yıl dayanabildim. Bir yıl sonra gitmem gerekiyordu. O yüzden emekliliğimi verdim. O kentle ilgili, büyük proje de ilgili çağırdık. Çok ciddi bir süreçti. Çok olumlu ve bir baŐarıyla sonuçlanmıŐtı o süreç. Ve daha sonra tekrar belediyede başladım. Belediye baŐkanlarının işte gel, yeniden belediyede kültürel değerlerin korunması için yeniden baŐla ve bu konuda çalıŐmaları yürütelim teklifiyle yeniden başladım. Memuriyet hayatım yeniden başladı. Ve işte tam yeniden Diyarbakır, Sur koruma çalıŐmaları falan derken, bu defa kayyum geldi, 2016'da. Kayyum sonrası önce bir açığa alındık. Daha sonra KHK'yla atıldık. KHK'yla atılınca otuz yıl bu devlete, bu devletin kurumlarında hizmet vermiŐ biri olarak her Şeyden birdenbire mağdur oldum. İnanılmaz bir Şeydi. HastalanmıŐtım, hiç unutmuyorum. KHK'lı olduğumu unutmıŐum. Sağlık ocağına gittim. Soğuk almıştım. İŞte muayene etti doktor falan. Sonra ilaç yazacak. T.C. numaramı söyledim Şeye girdi. Ama sizin kaydınız yok dedi. Ben umutmuŐum tabii KHK'lı olduğumu. A ben KHK'lıyım dedim böyle. Onun için yok falan. Doktor Şey yapmadı. Tamam hocam hiç merak etmeyin dedi, hallediyoruz. Yok dedim işte ben paramla da alabilirim sorun değer ama. Hiç Şey yapmadı. Bir güzel getirtti

ilaçları. Ondan sonra ne yaptıysam, şey yapmadı. Siz merak etmeyin, biz hallediyoruz dedi. Ondan sonra böyle ilaçlarımı verdi bana geldi. O, o zaman çok dokundu hakikaten. Tabii o sürece kadar yurtdışına işte çıkıyorum. Daha aktifim, daha şeyim ama pasaportum da olmadığı için ben 2016'dan beri hiçbir yere gidemiyorum böyle. Zaten pandemiden sonra hiç gidemez oldum. Biraz daha farklılaştı, neyse. Bir... İki yıla yakın KHK'dan sonra şey alamadım. Emekliliğimi alamamıştım. Zor, bayağı bir zordu. Yeniden. Daha doğrusu bir emekliliğim bir dokuz ay sonra geldi. Benim ilk kurumumdan emekli olduğum şekilde geldi. Bir hak kaybı vardı. İtiraz falan gitse, bir on iki ay sonra emeklilik hakkımı aldım. Ama tabii yine pasaport falan yok. Yine hiçbir yerde çalışmıyorsunuz falan. Ama ben hala aileme bakıyorum. Annemden sorumluyum falan. Neyse. Öyle geçirdik ama. Baş ettik diye düşünüyorum. Aile dayanışmasıyla ya da işte arkadaş dayanışmasıyla.

Ben her zaman kentin, Diyarbakır'ın kültürel değerlerinin korunması, Diyarbakır'ın hafızasının korunmasına yönelik çalışmalar yürüttüm. Yani sadece resmî kurumlarda çalışmadım. Aynı zamanda çok yoğun STK çalışanı olarak, gönüllüsü olarak da aktif STK gönüllüsü olarak da geçirdim yıllarımı yani. Okul bitti. Geldim. 90'lardan itibaren STK'larda gönüllü olarak çalışıyorum. Ama hep daha çok da kültürel değerler üzerine çalışıyorum. Ve her zaman bu kentin hafızasıyla ilgili çalıştığım için, bir arşivin olması gerektiğini hep düşündüm. İlk çalıştığım yerde çok büyük bir proje yapıyorduk. O proje de bir işte bilgi belge merkezi kuralım istiyorduk. Ona dönük projeleri geliştirdim. Altyapıyı kuruyordum. Sürülünce kalmıştı. Sonra belediyede yeniden o projeye başladık. Kayyum geldi kaldı. Bu defa kalmayacak dedim ve STK'da başladık. Bir dernekte. Arkadaşlarla projeyi başlattık. Yaklaşık kaç? 2017 yılından itibaren bu projenin oluşumunda bayağı hazırlanması için çalışmalar başladık. 2018'de kabul gördü. Ve 2018'den beri bir STK'da yine o Diyarbakır'ın hafızasına dönük, arşiv çalışmalarına dönük çalışma yürütüyoruz. Günlerim daha çok böyle geçiyor. Ve yarı profesyonel olarak da çalışıyorum orada. Dolayısıyla işte böyle yine üretmeye çalışıyoruz. Yine Diyarbakır çalışmaya çalışarak, yine kendi alanımızla ilgili mücadeleye devam ediyoruz. Biraz böyle benim hikâyem.

Şimdi değil tabii. Yo, şimdi değil. Ya Türkiye'de arkeoloji daha çok devlet tekelinde. Ben müzede çalışırken tabii ki her yıl kazıya gittim, aktif kazılara katıldım. Her yıl, yılda üç, dört kazı. İşte iki üç yüzey araştırmasına mutlaka katıldım. Hep arazide zaten mesleğimi pratik olarak mesleğimi yapabiliyordum. Ama müzeden sonra tabii ki kazılara gidemez oldum. Kazılara katılamaz oldum. Evet, çok zor. Güzel, sabah... Sabah kahvaltıda konuştuk. Hatta abimle konuştum. Bir Japon araştırmasına gitmiştim. Japonlar'ın Tuz Gölü'nün çevresinde yüzey araştırması yapıyorlardı. Ben de o yüzey araştırmasına bakanlık temsilcisi olarak katılmıştım. Tuz Gölü'nün batı yakasında. İşte sabah beşte çıkıyoruz. Akşam sekiz, dokuz geliyoruz. Ve arazideyiz. Üstelik köylere yakın bile değiliz genellikle. Yerleşim yerlerinin de uzağındayız. Sürekli alandayız. Ekibin tamamı erkek. Bir ben kadını. Meğer o benim zamanıma kadar hiç kadınla çıkmamışlar zaten. Japonlar'da da biraz daha böyle ataerkil kültür çok hakimdir. İlk kez onlar da bir kadınla böyle bir yüzey araştırmasına çıkıyorlar. Şimdi sabah çıkıyoruz. Konya Makas'ta işte bir şeye, bir sosyal tesiste duruyoruz. İhtiyacımızı gideriyoruz falan. Araziye bir çıkıyoruz gece yarısı. Tuvalet ihtiyacımı gideremiyorum. İnanılmaz bir şey. İkinci günden sonra dedim ki böyle

olmaz. Yani ben bir kadınıym. Sizin gibi bir ağacın dibine de gidemiyorum. Dolayısıyla en azından öğlen arası verdiğimizde geri ya bir şeye, bir tesise gitmemiz gerekiyor ya da başka bir yere. Çok özür diledi. Hiç akıllarına bile gelmemiş tabii o. Ondan sonra çok özür dilediler. Ve benden sonra sürekli işte her gün öğlen arası böyle bir tesis buluyoruz. Ya da ta Konya Makas'a kadar geri dönüyoruz falan. Dediğim gibi ilk kez onlar da kadınlarla çıkıyorlardı. Ve şey dediler. İlk kez biz bir kadınla çıkıyoruz. Kadınlar yapamaz bu işi diye düşünüyorduk. Ama siz hiç zorlanmadınız. Siz bizden de iyisiniz. Bu süreçte ekipte kazıdaki diğer ekipte bir doktora öğrencisi, bir Japon kadın istiyor yüzey araştırmasına katılmayı ama işte kadınlar gelmiyor diye getirmiyorlar onu. En son dedim ki ya gelmek istiyor. Niye katılmıyor, katılmasın? Biraz daha sizinle bir gidelim de dedi ondan sonra karar vereceğim dedi kazı başkanı. Birkaç böyle bir hafta sonra bir gün baktım şeyi çağırmış. O, katılmak isteyen, can atan öğrenciyi, kadın öğrenciyi. Sonra o geldi. Başkaları böyle kadın arkeologlar da, Japon kadın arkeologlar da benden sonra dahil olmaya başladılar. Onlar da erkek ekibin tamamı erkek olduğu için onlar da artık öğrendiler, alıştılar, daha rahat oldular. Bir öyle bir şey vardı. Arazilerde biraz özellikle yüzey araştırmalarında, bu yönü çok zor hakikaten. Daha çok bu yönüyle zorlanıyorsunuz ama. Onun dışında o kadar şey yani. Van, Ağrı, Iğdır üçgeninde, Tendürük Dağları'nda da, Urartu araştırmalarına katılmışım. Hiç zorlanmamışım. Gayet güzeldi. Yine Hakkari'de Nasturi Kiliseleri'nin tespitine dönük bir çalışmaya katılmışım. Çok güzeldi. Yani hiç şeyim yoktu hakikaten. Ve ben severim kır, dağ, kırsalda çalışmayı. Onun için hiç zorlanmadım, benim açımdan. Elbette ki demin verdiğim örnek gibi zorlanmalar olsa da aşmaya çalışıyorduk. Ya bir de kadın olmanın da verdiği o hijyene önemde de biraz bazen sorunlar yaşadığım oluyordu. Yani mesela işte Bismil'de bir, Diyarbakır Bismil ilçesinde bir şeydeyiz, kazıdayız. E çıkıyoruz yedide, alana gidiyoruz. Sabahın köründe. Öğlen oluyor. Ya da işte kuşluk dediğimiz bir şeyler yiyeceğiz. Onlar da Amerikalı bir ekip. Yani bir kaşık var. Nescafe açılıyor. İşte o kaşıkla alıyor, karıştırıyor, yalıyor kaşığı atıyor. Allah Allah! Yani böyle bir şey yok diyorum. Ben nasıl yani bu adamla aynı kaşığı kullanırım falan. Ondan sonra o gün şey yaptım, kullanmadım. Orada bir şey dal parçası kopardım onunla karıştırdım kahvemi falan böyle. Hepsi bakıyor ama şeyleri değil. Ertesi gün kendi kaşığı, bardağı falan ayırıp araziye öyle çıkmışım. Böyle bazen de böyle şeyler de olabiliyordu. Ama ne olursa olsun ortama uyum sağlamanın yanında bazen de kendi alanınızı da yaratmak için de çaba sarf ettiğim çok oldu yani. Ama hiçbir şekilde alandan çekilmedim geri. Böyle geçti güzeldi.

Şehirde bir kurumda çok olmadı açıkçası. Çünkü şeydim böyle daha çok işte arkeolog, müdür yardımcısı, müdür konumunda çalıştığım için. Onu çok yaşamadım. Varsa da çok örtük bir durum vardı. Ama ayrıca galiba benimle de ilgiliydi. Ben biraz böyle şey, biraz işkolik bir insanım. Hakikaten işkoluğüm böyle. Bu yönümle her zaman benimle çalışan ve çalışkan olmayan ve çalışmayı çok sevmeyenler hep şikâyet ederler. Orada da tabii o tür şikâyetler çok oldu. Ama çok şeyler ürettiğimi düşünüyorum. Çok şeyler ürettiğimizi düşünüyorum. Birlikte çalıştığım insanlarla çok, bu kentle ilgili, çok iyi şeyler ürettiğimizi düşünüyorum aynı zamanda. Ben de yani bilmiyorum. Yani hiç aklıma işte ben kadınıym yapamam ya da işte ben kadınıym beni kabul etmezler gibi bir soru hiç aklıma gelmedi. Hiçbir zaman yaptığım hiçbir işte aklıma gelmedi böyle bir şey. Ya da herhangi bir sorunla karşılaştığımda kadın olduğum için bana bu yapılıyor

ilk etapta hiç düşünmedim. Sonra tabii olay başka boyut, a fark ediyorsun ama. Hiç aldırmadım buna. Yine üstüne giden oldum. Yani hiçbir şekilde aldırmadan, geri adım atmadan, o işi yapmak için elimden ne geliyorsa sürdürmeye çaba sarf ettim. Yani işte köyde bir proje var, kazı yapıyoruz. İlk önce gittim köylüleri topladım muhtarın orada. Böyle bir proje yapacağız. Buranın bu şeyini, kültürel değerini açığa çıkaracağız. Hatta düzenleyeceğiz. Turizme açacağız. Kazı yaparken sizleri çalıştıracacağız. Köyünüze dolayısıyla bir artı değer kazandırılacak. Gençleriniz kazıda hep çalışacak diye anlattığımda, böyle bir baktılar bana. Bunu söyleyen ilk sen değilsin. Sen de gidersin, unutursun falan dediler. Dedim ki bak, yani ben ilk kez geliyorum. Ve elimde böyle bir olanak var. Bu olanağı böyle kullanmak istiyorum. Bana bu işi kimse yap demedi. Yukarıdan bana bu emir gelmedi. Ben kendi şehrim için bunu yapmak istiyorum. Ve ben bunu yapacağım. Ama sizin desteğiniz olursa yapabilirim. Siz kabul etmezseniz sizin, size rağmen burayı koruyamam. Önce sizin benimle olmanız lazım. Bizimle olmanız lazım diye böyle konuştum. Oluruz olur dediler böyle çok şey inanmadılar falan. Sonra biz... o kaynağımızı bulduk. Programımızı yaptık. Projemizi yaptık. Başladık çalışmaya ve çalışırken hep o köyden işçiyi almak için özel şartımdı. Yani valiye de bunu söylüyordum. Üstlerime de bunu söylüyordum. Böyle olmalı ki sahip çıksınlar yaptığımız işe, bize diye. Ama önce çok şaşırdılar. Sonra desteklediler. Çok uzun sürelidir biliyorsunuz kazılar, kazı projeleri. İşte bir neredeyse bir on yıl sürdü o proje, oranın kazısı. Ama sonrasında zorluklarla karşılaştığımız da oldu. Mesela iki tane işçinin, gönüllü işçi içinden seçiyorum ve bekçi yapıyorum. Diğer işçiler kışın çıkıyor ama o iki kişi bekçi olduğu için işten çıkmıyor. Bu defa bekçilik matah bir şey oldu ve bana baskılar yapılmaya başlandı işte muhtarın aracılığıyla. Valiye gidiliyor. Vali yardımcısına gidiliyor. Bizim bekçi olalım falan gibi. E biz de güvendiğimiz insanı yapıyoruz. Ve çıkarmıyoruz. Yani birilerini çıkarıp, işten çıkarıp sonra hani diğerlerini almak, güvenirliliğimizi de zedeler diye geri adım atmıyorum. Dolayısıyla her başladığımızda silahlar çekiliyor. Bizi kazıya bırakmıyorlar. Ben çok şey yapıyorum. Atlayıp ben gidiyorum falan. En kötü ihtimal jandarmayı çağırarak zorunda kalıyorum. Sonra barışıyoruz falan. Tekrar kazı başlıyor. O yıl öyle geçiyor. Ve zorluklarla olmasına rağmen. Ama sonra, işte o kazı sonrası işte köye yol gitmesi, köyün suyunun gitmesi kazıyla birlikte, o projeye birlikte. Oranın farkındalığının artmasıyla köylü de birtakım şeylerin farkına vardı. Hakikaten sonrasında böyle şey sahiplendiler. Hatta benim sürgünümde bile benim yanımda durdular. Böylesi güzel şeyler de yaşadık. Yani iyiydi, şey yok, problem.

Zor, zorluklar çok yaşadık ama her şeye rağmen, biraz da işin doğasında var sanıyorum. Bizim gibi kentlerde, bizim gibi ülkelerde birtakım şeylerle ilk kez karşılaşınca olayı algılayıncaya kadar, olayı görünceye kadar, kazanımlarının ne olduğunu fark edinceye kadar böylesi şeyler aslında yaşanıyor. Yani ben bunu kadınlığıma yormadım açıkçası. Belki kadın olduğum için daha çabuk halledeceklerini kendi açılarından düşünmüş olabilirler ama. Kadınlığıma rağmen pes etmediğimi görünce de sanıyorum onların çabuk pes etmesini sağlamış oldum diye de düşünüyorum yani. Everemediler birtakım şeylere diye düşünüyorum.

Gardımızı daha... Evet. Gardımızı ona göre alıyoruz. Daha dikkatli gidiyoruz. Çok daha özenli gidiyoruz. Yanlış yapmamak için çok daha ince hesaplar yapıyoruz. Belki bir erkeğin düşünmeyeceği şeyleri düşünerek kurguluyoruz programları. Ve tabii ki daha çok çalışıyoruz belki. Belki benim işkolikliğimin

nedeni de odur bilmiyorum. Hiç farkında değilim ama ben bildim bilelim biraz fazla çalışıyorum hakikaten. Ve çalışınca her şeyi unutan biri olduğum için de belki de özellikle de sıkıldığım zamanlar, sorunlarımın olduğu zamanlar kendimi işe daha fazla veriyorum. Böyle bir şeyden kaynaklı da bu bir alışkanlığa dönüştü diye düşünüyorum. Bu işkolikliğim.

Bu, yani nasıl? Tabii ben hani üniversiteden döndüm ve ailede birtakım şeylerin değişmiş olduğunu gördüm. Babamın evle ilişkisinde farklılıklar gördüm ki ben hep daha çok babamla ilişkisi çok iyi olan çocuktum. Sonrasında tabii babamın hiç beklemediği bir şey oldu. Çünkü ben evde annemin daha çok olumsuz etkilendiğini o durumdan fark edence olarak, annemden yana tavır alınca ciddi bir şey oluştu mesela babamda. İnanılmaz bir hayal kırıklığı oluştu. Ve kabul edemedi yani böyle bir şeyi. O çünkü sanıyorum başka bir şeyi düşünmüştü. Ama hani ben çok açık ve net bir şekilde haksız olduğunu hep söyledim babama. Yanlış yaptığını hep söyledim. Tabii onun hani sorunları, onun öyle olmamasının nedenleri de belliydi ama. Sonuçta yapacak bir şey yoktu. Yani annem haksızlığa uğruyordu. Dolayısıyla öyle bir karar almıştık. Annemle beraber aldık. İlk ben anneme söyledim. Çünkü şeyi fark ettim hani ekonomik özgürlüğü olmayan bir kadın. Dolayısıyla cesaret edip ayrılmayı düşünsene bile söyleyemiyordu, dile getiremiyordu. Onun için ilk ben söyledim anneme. Böyle bir şeyi düşünür müsün yani. Bu, bu böyle ne zamana kadar bu şekilde gidecek diye. Kadıncağız düşünmem mi dedi. Tabii ki düşünürüm ama sonra ne olur? Söyleyemiyorum ve bu nedenle hiçbir şey diyemiyorum size dedi. Tamam dedim yani eğer sen düşünüyorsan ben konuşacağım şeyle. Öyle başladı yani. Sonra hakikaten kız kardeşim vardı. Evli, en küçüğümüz olan kız kardeşim. Annem ve ben. Böyle çok zorlu bir süreçti o süreç ama. Ayrıldıktan sonra çok iyi bir dayanışma gösterdik. Üçümüz de birbirimize. Elbette ki abimler de bizimle, bize ciddi bir destek oldular. Hakikaten çok destek oldular. En küçük şeyde hep yanımızda oldular. Ama sonuçta olayı yürüten, yaşayan, birebir işte ortamını kuran, yaşam alanını, yeni yaşam alanını kurgulayıp kurmaya çalışan biz üç kadındık. Dolayısıyla o zorluğu birebir yaşayan biz üç kadındık. Bir de biz şey, öyle bir şey ki yani her sıkıntıda abimlere söylemezdik mesela. Kendimiz çözmeye çalışırdık. Çok şey olursa hani ya da onlar duyarsa falan gelir el atarlardı. Yoksa bizde o yoktur. Yani en küçük şeyde işte imdat gelin. Sahip çıkın. Yapın edin. Bunlar yoktur. Biz, biz yaparız hep. Bizde, bizim ailede kadınlar böyle kendi... Öyle gördük. Kendi işimizi hep kendimiz, kendimiz becerdik. Kendimiz üretmeye çalıştık. Kendimiz sorunlarımızın üstesinden gelmeye çalıştık. Benim annem de öyleydi aslında. Ama yine de destek oldular. Mesela ben işte bu böyle gitmez, anne de istiyor, boşanacaklar dediğimde. Çünkü abimler de hani evin dışında olmalarına rağmen, huzursuzluğu çok yakın takip ediyorlardı. Sık sık gelip babamla oturup işte böyle yapmalısın falan deyip böyle şey diye olayı çözmeye çalışıyorlardı. Ama uzadıkça uzuyordu. Tabii ben öyle deyince itiraz, hiç itiraz etmediler. Hiç. Eğer anne de öyle istiyorsa, siz böyle istiyorsanız tamam dediler falan. Böyle başladı olay. Ve tabii ki o güne kadar babamla olan, daha çok babamla ilişkim vardı benim dediğim gibi. Sen çocukluğumdan beri işte ilkokul bir veya ikinci sınıftayım. Babamla çarşıya çıkıyoruz. Ondan sonra terzisine gidiyoruz. Babamın ölçüsü alınıyor. Pantolon dikiliyor. Benim de ölçüm alınıyor, pantolon dikiliyor. Babamla arkadaşlarının yanına gidiyorum işte. Onlarla sohbet ederken ben de yanındayım hep. Hep böyleydi babamla ilişkim benim. İşte sonra abimlerle de öyleydi çocukluğumda. İşte mahallede kadınlar sıcak yaz günleri bir araya gelip

bahçelerde toplanıp işte sohbetlerini ederken biz çocuklar da bir araya gelip işte aşağı mahalleye savaşa giderdik. Ben de, abimler giderdi, ben de onların arkasından ben de savaşa giderdim falan. Böyle bir şeyim vardı benim bir çocukluk durumum vardı. Üniversiteyi okurken hep babamla yazışırdım. Ve babam ben mağdur olmayayım diye ekonomik olarak çok böyle sürekli şey yapardı, desteklerdi. Çünkü hakikaten babam okumamı çok istiyordu. Mesela üniversiteyi kazandığımda işte aileden bazıları, çekirdek ailenin dışındaki işte nenemler falan. O, üniversite neymiş, başka bir şehre gitmek neymiş, işte kız kısmına olur mu böyle şeyler dediğinde babam kimse karışmasın dedi. O benim kızım. Okuyacak dedi. Ve göndermişti mesela. Şimdi babamla böyle bir ilişki sonrası, annemle böyle bir ilişkim olmamıştı o tarihe kadar. Sonrasında tabii bizim annemle ilişkilerimiz daha bir gelişti. O süreci birlikte yaşama. Ondan sonra birlikte yeniden hayatımızı kurgulama, kurma ve geliştirme sürecinde tabii ki annemle ilişkilerimiz çok daha sıcaklaştı. Çok daha farklılaştı. Ne kadar babamla biz zaman geçirmiş olsam da. Babamla ilişkilerim çocukluğumda, gene ilk gençliğimde daha sıkı olsa da annemden çok şey etkilendiğimi sonradan fark ettim. Çok şeyinden etkilendiğimi de sonradan fark ettim aslında. Hala tabii ki annemleyim. Ve bizim ev büyük evi, annem olduğu için. Dolayısıyla işte abimler falan, bayramlar olduğunda herkes burada toplanır. Annemin evidir aslında burası. Ondan sonra ve annemin evinde toplanılır. Ve ne olsa yazın yine annemin evine gelinir falan. Yani şeyimiz böyle çok benim evim olmadı. Bunu neden istedim, doğru buldum? Çünkü annemin eviydi bu. Annemin evi olmalıydı. Ve öyle, onu yaratmaya çalıştık ve onu yarattık. Annem başka türlü hissetmemeliydi diye. Bütün çabam oydu ve öyle hakikaten. Ve onu başardık diye düşünüyorum. Yani herkeste öyle bir şey var. İşte anneme gelirler. Burası büyüğün evidir. Herkes burada toplanır. Aile yemeği yenecekse burada yenir. Bayram şeyi olacaksa burada olur. Böyle bir şeydi. Başardık diye düşünüyorum. Bu önemliydi yani annemin açısından bu, böyle bir algı önemliydi. O nedenle bu algıyı özellikle yaratmak çok önemliydi ve başardık diye düşünüyorum.

Ya valla hayal kurmayalı çok oldu sanıyorum. Özellikle böyle bir son beş yıldır. Hayal kurmayalı çok oldu. Biz aslında Diyarbakır'da veya bölgede yaşayanlar olarak, özellikle de bölgede yaşayan kadınlar olarak, çok fazla hayal kuramıyoruz diye düşünüyorum. Çünkü çok fazla kendimizle hemhal olamıyoruz. Çok fazla kendimizle ilgilenemiyoruz. Gerek yaşadıklarımızdan gerek uğraştığımız özel ya da genel sorunlarımızdan kaynaklı çok fazla kuramıyoruz. Ben de öyle çok fazla hayal kuran bir insan olamadım bir türlü. Ama var tabii hayalim, biraz daha topluma dönük hayalim. Kendimle hayalim böyle bir kırdaki, çok sakin bir hayat yaşamak, açıkçası. Bir kırsal alanda çok sakin bir hayat yaşamak. Toplumsal hayalim de bu yürüttüğüm projenin, hakikaten kent arşivinin, kendi ayakları üzerinde durabilen kurum, bir kuruma dönüşebilmesi. Bağımsız bir kuruma dönüşebilmesi. Böyle bir şeyim var. Ne denir? Geleceğe dönük tasavvurum var işle ilgili. Onun dışında öyle aman aman bir hayalim yok açıkçası.

Kesinlikle. Ama şey olmadım. Yani... Devletten gelen hiçbir şeye şaşırıyoruz. Ya bu böyle hep ezelden beri bizde olan bir şey. Belki de Kürtler'le ilgili bir şeydir. Bu Kürt halkıyla ilgili bir şeydir bu. Oradan geliyorsa, yani biz hep Kürdüm ve her zaman ona hazır olmalıyım diye düşünüyorum. Çünkü hep bunu başta toplumsal olarak, ferdi olarak başka başka alanlarda, başka başka türlü yaşadık, yaşanıldı. Ben yaşamasam da başkaları yaşadı, biz şahit olduk.

Dolayısıyla bu, bunu yaşadık evet. Ne yaptık? Olabildiğince uyum sağlamaya çalıştık; ekonomik olarak ve sosyal olarak. İşte emekli olunca emekli ikramiyemle ki yetmedi ailem üstüne koydu, küçük bir ev almıştım. İlk kez işte onca yıl çalıştıktan sonra kendime bir ev almıştım. Ve işte evim ayrı tabii. Ondan sonra KHK'lı olunca ben yine annemin yanına taşındım. O evi kiraya verdim. İşte cep harçlık oluşturmak için yani. En azından cep harçlığı olsun diye. Tabii ki o süreçte evin diğer giderlerini de abimler üstlendiler. Böyle bir aile dayanışmasıyla ekonomik durumu çözdük. Ama psikolojik olarak etkilendim mi? Elbette ki etkilendim. Ama çok da beni şeye, ne denir? Hayır olamaz. Ben bunu yaşayamam moduna girmedim yani. Evet yaşıyoruz. Bunu hep yaşadık. Çünkü hep hakkımız yeniyor. Benim de bu alanda, bu tarihte, şu, bu vesileyle ciddi anlamda hayatım elimden alınmaya çalışıldı. Ama hayatımı kimseye vermem. Hayat benim hayatım. Yani sürüldüğümde dahi işte gitmememe tek nedenim, Kars'ı da çok severim, ama gitmedim. Gitmeyeceğim dedim zaten. Şeye sürenlere de dedim, gitmeyeceğim. Çünkü bana rağmen, benim hayatımı şekillendiremezsiniz. Benim yaşamımı alıp bir başka yerde sürdürme emri veremezsiniz. Ve gitmedim. Onun için emekli oldum. Başka nedeni yok. Bu nedenle böyle evet, çok büyük bir haksızlık. Ama tek değildim. Yani yüz binler aynı haksızlığa uğradı. Ben tek değilim. Dolayısıyla böyle ahlayıp vahlamadım hiçbir zaman. Yapacak bir şey yok yani. Biz bunu yaşıyoruz. Bu bir gerçek. Toplumsal gerçeğimiz. Önemli olan yaşam için olası temel ihtiyaçlarımızı karşılayacak yolları bulmak ve yine üretmenin yollarını bulmak. Üretirken kendimizi, kendi yolumuzda tekrar ilerlemek için gereğini yapmak yani. Başka da bir şansımız yok. Yapacağız. Biz böyle bir ülkede yaşıyoruz. Bizi koruyan bir devletle yaşamıyoruz. Ne yazık ki. Böyle. Bilmiyorum siz ne hissettiniz KHK? Ben mesela KHK'lı olunca zaten bekliyoruz. Belediyedeyiz. Belediyede çalışıyoruz. Kayyum gelmiş. Elbette ki atacaklar. Belki de o nedenle çok şaşırmadık falan. Benim KHK şeyimi bir arkadaşım verdi, haberini. İşte açtı, dedi ki işte şey, KHK, yeni KHK gelmiş. Baktın mı dedi. Dedim ben kesin atılmışımdır dedim. Onun için şeyi bakmıyorum valla dedim. Canları cehenneme falan dedim. Ya söyleyemiyor tabii atılmışsın diye. O söyleyemiyor. Dedim yani kesin atılmışımdır. Sen böyle dediğine göre bakmama gerek bile yok falan. Öyle yani şey yapmadım. Öyle öğrendim. E tabii yani bu sağ kalan biraz da bu direnci kırmaya dönük bir şey. Ama hani zaten dirençliysen bu tür şeyler kırmaz. İnanarak yaptıysan yaptığını, bu tür şeyler kırmaz. Anlayamadıkları bu sanıyorum. Zorlanır mıyız? Zorlanırsınız. Üzülür müyüz? Üzülürüz. Ama vazgeçemeyiz. Yani farkı bu galiba.